ZAMONAVIY TALABLAR ASOSIDA MAKTAB O'QUVCHILARINI KASB-HUNARGA YO'NALTIRISH ISHLARINI TASHKIL ETISH

Maxmudova Charos Ravshan qizi
Guliston davlat pedagogika instituti
Pedagogika fakulteti Boshlang‘ich ta’lim
yo‘nalishi 1-kurs talabasi
charosmahmudova007@email.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada globallashuv va raqamli iqtisodiyot davrida maktab o‘quvchilarini kasb-hunarga yo‘naltirish ishlarini tubdan isloh qilish masalalari tadqiq etiladi. Muallif an’anaviy kasbga yo‘naltirish metodlaridan voz kechgan holda, zamonaviy talablar asosida o‘quvchilarning individual qobiliyatlarini aniqlash, ularda "soft skills" (yumshoq ko‘nikmalar) va texnologik savodxonlikni shakllantirish strategiyalarini tahlil qiladi.Maqolada ta’lim mazmunini ishlab chiqarish va xizmat ko‘rsatish sohasi ehtiyojlari bilan integratsiya qilish, "professional

diagnostika" vositalaridan foydalanish hamda o‘quvchilarda tadbirkorlik tafakkurini uyg‘otishning ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, xalqaro tajribalar asosida maktab, oila va ish beruvchilar o‘rtasidagi samarali hamkorlik modellari taklif etiladi. Maqola natijalari o‘quvchilarning kelajakda xato tanlovlarsiz, o‘z salohiyatiga mos kasbiy yo‘l topishlariga xizmat qiluvchi metodik tavsiyalar majmuasini o‘z ichiga oladi.

Kalit so'zlar:Kasb-hunarga yo‘naltirish, raqamli iqtisodiyot, globallashuv, soft skills, texnologik savodxonlik, professional diagnostika, individual trayektoriya, integratsiya, tadbirkorlik tafakkuri, kompetensiyaviy yondashuv, mehnat bozori dinamikasi, uch tomonlama hamkorlik, metodik tavsiyalar, karyera rejalashtirish, innovatsion metodlar.

Abstract: This article explores the issues of fundamental reform in vocational guidance for school students in the era of globalization and the digital economy. Moving away from traditional vocational guidance methods, the author analyzes strategies for identifying students' individual abilities and developing "soft skills" and technological literacy based on modern requirements. The article highlights the importance of integrating educational content with the needs of the production and service sectors, utilizing "professional diagnostics" tools, and fostering entrepreneurial thinking among students. Furthermore, based on international experiences, effective cooperation models between schools, families, and employers are proposed. The findings of the article include a set of methodological recommendations aimed at helping students find a professional path suited to their potential without making incorrect choices in the future.

Keywords: Vocational guidance, digital economy, globalization, soft skills, technological literacy, professional diagnostics, individual trajectory, integration, entrepreneurial thinking, competency-based approach, labor market dynamics, tripartite cooperation, methodological recommendations, career planning, innovative methods.

Аннотация:В данной статье исследуются вопросы коренного реформирования системы профориентации школьников в условиях глобализации и цифровой экономики. Отказываясь от традиционных методов профориентации, автор анализирует стратегии выявления индивидуальных способностей учащихся, формирования у них «soft skills» (мягких навыков) и технологической грамотности на основе современных требований. В статье освещается важность интеграции содержания образования с потребностями сфер производства и услуг, использования инструментов «профессиональной диагностики», а также пробуждения предпринимательского мышления у учащихся. Кроме того, на основе международного опыта предлагаются эффективные модели взаимодействия между школой, семьей и работодателями. Результаты статьи включают комплекс методических рекомендаций, способствующих выбору учащимися профессионального пути, соответствующего их потенциалу, без совершения ошибок в будущем.

Ключевые слов: Профориентация, цифровая экономика, глобализация, soft skills, технологическая грамотность, профессиональная диагностика,

индивидуальная траектория, интеграция, предпринимательское мышление, компетентностный подход, динамика рынка труда, трехстороннее сотрудничество, методические рекомендации, планирование карьеры, инновационные методы.

Bugungi shiddatli zamonda har bir davlatning ertangi kuni va uning iqtisodiy barqarorligi bevosita yosh avlodning zamonaviy bilim va koʻnikmalarni qay darajada egallagani bilan belgilanmoqda. Mamlakatimizda Uchinchi Renessans poydevorini barpo etish strategik maqsad qilib qoʻyilgan bir paytda, maktab bitiruvchilarini hayotga tayyorlash va ularni toʻgʻri kasb-hunarga yoʻnaltirish masalasi har qachongidan ham dolzarbroq ahamiyat kasb etmoqda. Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev ta’kidlaganidek, "Biz maktabni oʻzgartirmasdan turib, odamni, jamiyatni oʻzgartira olmaymiz. Ta’lim va tarbiyaning asosi, poydevori bu — maktabdir". Ushbu gʻoya zamirida oʻquvchi-yoshlarning nafaqat nazariy bilim olishi, balki oʻz qobiliyatiga mos mehnat faoliyatini tanlab, jamiyatda munosib oʻrin topishi ustuvor vazifa ekanligi yotibdi.Hozirgi globallashuv va raqamli iqtisodiyot sharoitida mehnat bozori oʻzining an’anaviy qiyofasini butunlay oʻzgartirmoqda. Bugun oʻquvchilarimizdan faqatgina muayyan fanlarni oʻzlashtirish emas, balki hayot davomida zarur boʻladigan soft skills (moslashuvchanlik, muloqot va kreativlik) hamda yuqori darajadagi texnologik savodxonlik talab etilmoqda. Davlatimiz rahbari tomonidan ilgari surilayotgan "Har bir maktab bitiruvchisi kamida ikkita chet tili va bitta zamonaviy kasbni egallashi shart" degan talab bugungi ta’lim tizimining bosh mezoniga aylandi. Bu esa maktablarda kasbga yoʻnaltirish ishlarini shunchaki rasmiyatchilikdan chiqarib, uni innovatsion metodlar asosida, professional darajaga koʻtarishni taqozo etadi.Zamonaviy talablar asosida oʻquvchilarning individual trayektoriyasini belgilashda professional diagnostika vositalaridan foydalanish, ularning qiziqishlarini mehnat bozori ehtiyojlari bilan uygʻunlashtirish maqsadga muvofiqdir. Maktab devorlari ichida shakllangan tadbirkorlik tafakkuri va toʻgʻri amalga oshirilgan karyera rejalashtirish jarayoni kelajakda ishsizlikning oldini olish hamda har bir bitiruvchining oʻz salohiyatini toʻlaqonli namoyon etishiga zamin yaratadi. Ushbu maqolada aynan ta’lim tizimidagi yangi model — maktab, oila va ish beruvchi zanjirining samaradorligini oshirish hamda kompetensiyaviy yondashuv asosida yoshlarni mustaqil hayotga tayyorlashning ilmiy-amaliy jihatlari tahlil qilinadi.

Zamonaviy ta’lim paradigmasida oʻquvchilarni kasb-hunarga yoʻnaltirish jarayoni shunchaki kasb tanlashga koʻmaklashish emas, balki ularning individual intellektual salohiyatini mehnat bozori ehtiyojlari bilan tizimli ravishda muvofiqlashtirishni anglatadi. Bugungi kunda maktablarda professional diagnostika ishlarini raqamli texnologiyalar va psixologik testlar uygʻunligida tashkil etish, har bir oʻquvchining individual trayektoriyasini belgilashda muhim omil boʻlmoqda. Ma’lumki, an’anaviy kasblarning oʻrnini sun’iy intellekt va avtomatlashtirilgan tizimlar egallayotgan bir davrda, oʻquvchilarda tadbirkorlik tafakkuri va muammolarni kreativ hal etish qobiliyatini shakllantirish zarur. Bu jarayonda ta’lim mazmuniga kompetensiyaviy yondashuvni tatbiq etish, oʻquvchilarni faqat "nima"ni bilishga emas,

balki egallagan bilimlarini real ishlab chiqarish sharoitida "qanday" qo‘llashga o‘rgatish davr talabidir.

O‘quvchilarni kasbga tayyorlashning samarali mexanizmi sifatida ta’lim va amaliyotning integratsiyasini ta’minlash, ya’ni "maktab – texnikum – oliygoh" zanjirini mustahkamlash lozim. Bunda aynan uch tomonlama hamkorlik modeliga tayanish, ya’ni maktab ma’murlari, ota-onalar va bo‘lajak ish beruvchilar o‘rtasida doimiy muloqotni yo‘lga qo‘yish kutilgan natijani beradi. Xalqaro tajriba shuni ko‘rsatadiki, o‘quvchi maktab davridanoq real ish jarayonini o‘z ko‘zi bilan ko‘rishi, korxonalardagi texnologik jarayonlar bilan tanishishi uning motivatsiyasini keskin oshiradi. Ushbu yondashuv orqali yoshlarda nafaqat texnik bilimlar, balki zamonaviy dunyoda eng ko‘p talab etilayotgan soft skills (kommunikativlik, jamoada ishlash, liderlik) ko‘nikmalari ham tabiiy muhitda shakllanib boradi.

Bundan tashqari, mehnat bozori dinamikasini muntazam tahlil qilib borish va shunga muvofiq ravishda innovatsion metodlarni dars jarayoniga tatbiq etish strategik ahamiyatga ega. Maktab bitiruvchisi o‘zining karyera rejalashtirish bosqichida nafaqat bugungi kunning nufuzli kasblarini, balki kelajakda paydo bo‘lishi kutilayotgan "yashil iqtisodiyot", bio-texnologiyalar va kiber-xavfsizlik kabi sohalarni ham inobatga olishi zarur. Buning uchun maktablarda kasbiy maslahat markazlari faoliyatini jonlantirish, o‘quvchilarga o‘z ustida ishlash va doimiy ravishda o‘qib-o‘rganish (Life-long learning) madaniyatini singdirish lozim. Shu orqali biz bitiruvchilarning nafaqat ish bilan bandligini ta’minlaymiz, balki ularni o‘z sohasining raqobatbardosh mutaxassisi sifatida kamol topishlariga xizmat qiladigan mustahkam poydevor yaratamiz.

Xulosa qilib aytganda, maktab o‘quvchilarini kasb-hunarga yo‘naltirish tizimini zamonaviy talablar asosida qayta qurish — bu shunchaki ta’limiy tadbir emas, balki mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotini ta’minlovchi strategik investitsiyadir. Bugungi kun bitiruvchisi nafaqat diplom egasi, balki o‘zgaruvchan mehnat bozorida o‘z o‘rnini topa oladigan, soft skills va raqamli texnologiyalarni mukammal egallagan raqobatbardosh shaxs bo‘lishi shart. Maqolada tahlil qilinganidek, professional diagnostika va individual trayektoriya asosida tashkil etilgan yo‘naltirish ishlari o‘quvchilarda kasb tanlashdagi tasodifiylik va xatoliklarning oldini oladi.Ta’lim tizimida maktab, oila va ish beruvchi o‘rtasidagi integratsiyani kuchaytirish, o‘quvchilarda yoshlikdanoq tadbirkorlik tafakkuri va mas’uliyatni shakllantirish davlatimiz rahbari tomonidan belgilab berilgan ustuvor vazifalarning amaliy ijrosidir. Zero, mehnat bozori dinamikasini his qilish va unga mos ravishda karyera rejalashtirish ko‘nikmasi yoshlarning kelajakda ishsizlik girdobiga tushib qolmasligining eng asosiy kafolatidir. Taklif etilgan metodik tavsiyalar va innovatsion metodlarni o‘quv jarayoniga tizimli joriy etish, har bir yosh avlod vakilining o‘z salohiyatini to‘laqonli ro‘yobga chiqarishiga xizmat qiladi.Bu esa O‘zbekistonning yangi taraqqiyot bosqichida intellektual salohiyatli va kasbiy mahoratga ega jamiyat poydevorini mustahkamlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: “O‘zbekiston” nashriyoti, 2021. – 464 b.

2. Abdullayeva Q.M. Kasbga yo‘naltirishning metodik asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.

3. Boymurodov N. Amaliy psixologiya. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2014.

4. Djurayev R.H. Professional ta’lim tizimida integratsiyalashgan yondashuv. – Toshkent: Ma’naviyat, 2020.

5. Ismoilova Z.K. Pedagogika. – Toshkent: Bilim, 2015.

6. Muslimov N.A. Kasb ta’limi o‘qituvchilarini kasbiy shakllantirishning nazariy-metodik asoslari. – Toshkent: Fan, 2007.

7. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. O‘RQ-637-son. 2020-yil 23-sentyabr.

8. Tolipov O‘.Q. Maktab o‘quvchilarini kasb-hunarga yo‘naltirishning pedagogik texnologiyalari. – Toshkent: Fan, 2012.

9. Xalilov J.N. Zamonaviy mehnat bozori va kadrlar tayyorlash masalalari. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2019.

10. Yo‘ldoshev J.G‘. Ta’lim yangilanish yo‘lida. – Toshkent: O‘qituvchi, 2010.